

વીર સંવત ૨૪૮૨, ફાગણ સુદ ૧૩, શનિવાર
તા. ૦૫-૩-૧૯૬૬, શ્લોક-૧૦, ૧૧. પ્રવચન નંબર-૪૩

‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’ હૈ. ઉસમેં પાંચવીં ઢાલ ચલતી હૈ. દસવીં ગાથા, સંવર ભાવના આઠવીં હૈ. દેખો ! સંવર ભાવના કિસકો કહતે હેં ? કિ, ‘આસવ કો રોકના સો સંવર હૈ.’ ભાવાર્થ હૈ, ભાવાર્થ. આસવ ક્યા (હૈ) ? ‘સમ્યગ્દર્શનાદિ દ્વારા મિથ્યાત્વાદિ આસવ રુકતે હેં.’ પહલે તો અપના શુદ્ધ આનંદસ્વરૂપ કા અભેદ સ્વભાવ કી દષ્ટિ અનુભવ મેં કરકે મિથ્યાત્વ કા આસવ રુકતા હૈ. સમજ મેં આયા ? દેખો ! ચિત્ર મેં ઢાલ લી હૈ ના, ઢાલ ! ઢાલ. ઢાલ હોતી હૈ ના ? ઢાલ. શસ્ત્ર કો રોકને કી ઢાલ હોતી હૈ ના ? ભૈયા ! ઐસે ક્યા ? આત્મા શરીર, કર્મ, પુણ્ય-પાપ કે ભાવ સે રહિત ઔર અપને શુદ્ધ આનંદાદિ અનંત ગુણ સહિત, ઐસા અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ એકરૂપ આનંદરૂપ (હૈ) ઉસકા અંતર મેં એકાકાર હોકર અનુભવ કી દષ્ટિ કરકે સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કરના વહી મિથ્યાત્વરૂપી આસવ રોકને કી ઢાલ હૈ. સમજ મેં આયા ? ઢાલ.. ઢાલ. ઇસકા નામ ભી ‘છહ ઢાલા’ હૈ ના ? ‘છહ ઢાલા’. ઢાલ.

મિથ્યાશ્રદ્ધા, જો આત્મા પૂર્ણ અનંત શુદ્ધ આનંદકંદ હૈ, ઉસકો એક સમય કે અંશ જિતના માનના અર્થાત્ ઉસકો પુણ્ય-પાપ કા વિકારવાલા માનના ઔર ઉસકો શરીર, કર્મ સહિત હી માનના ઔર શરીર, કર્મ આદિ પરપદાર્થ કી ક્રિયા કરનેવાલા માનના વહ મિથ્યાત્વ આસવ હૈ.

મુમુક્ષુ :- જૈનને બધું હોય ?

ઉત્તર :- જૈન કિસકો કહના ? સંપ્રદાય મેં જન્મ લિયા તો જૈન હો ગયે ? ભગવાનઆત્મા જો અપના પૂર્ણ સ્વરૂપ શુદ્ધ એકરૂપ (હૈ) ઉસકી અનાદિ સે દષ્ટિ

છૂટકર, પરપદાર્થ (જો) અપને સે ભિન્ન હેં, ઉસકા કર્તા માનતા હે. કર્તા માનતા હે તો અપને કો ઔર પર કો એક માને બિના પર કા કર્તા માન સકતા નહીં. બરાબર હે ?

અપને અલાવા પરપદાર્થ શરીર, વાણી, કર્મ આદિ જડ અથવા અન્ય જીવ ઉસકા કાર્ય મેં કર સકતા હૂં ઔર મેં ઉસ કાર્ય કા કારણ હૂં, એસા માનનેવાલા પરદ્રવ્ય કો હી (અપને સાથ) એકરૂપ માનતા હે. પર સે પૃથક્ વહ માનતા નહીં. ઉસકા નામ હી મિથ્યાત્વભાવ હે.

દૂસરા, શુભ ઔર અશુભભાવ જો પુણ્ય-પાપ વિકારભાવ હે વહ મલિન, વિકૃત, ઉપાધિ વિભાવ હે, ઉસકા ભી મેં કરનેવાલા ઉસ વિકાર કો હી અપને સ્વભાવ મેં અપનાતા હે ઔર અપના માનતા હે, ઉસકા નામ મિથ્યાદર્શન આસ્રવ હે. ભાઈ ! કૌન અભી કોઈ આયા થા ના ? આપ કે સાથવાલા કોઈ થા. કોઈ આયા થા, કહતા થા કિ, હમ લોગ સબ મિલકર ભાષણ કરતે હેં. કોઈ કહતા થા. અભી આયે થે ના ? સુનકર ઉસે લગા કિ, યહ કરને જૈસા લગતા હે, યહાં રહને જૈસા હે. સુનકર એસા હો ગયા. એસા બોલે થે બેચારે. હમ તો ભાષણ કરે. ફિર મેંને આપ કા નામ દિયા. આહા...હા...! અરે...! ભાષણ કૌન કરે ? યહ જડ કી પર્યાય (હે). દૂસરે કો કૌન સુધાર સકે ? વહ પર કી પર્યાય (હે).

યહાં તો કહતે હેં કિ, અપને મેં પુણ્ય-પાપ કા ભાવ જો શુભ-અશુભ હે વહ અપને સ્વરૂપ મેં નહીં, તો ઉસકા કર્તા હો તો ઉસકી વિકાર ઉપર હી હે. ઔર વિકાર પર દષ્ટિ હોને સે નિર્વિકારી ભગવાન શુદ્ધ ચિદાનંદ (કા) ઉસકી દષ્ટિ મેં અનાદર હે. સમજ મેં આયા ? સૂક્ષ્મ બાત હે. અનંતકાલ મેં ઉસને ક્યા આત્મા, ક્યા વિકાર ઔર ક્યા પર ઉસકા કભી ભેદજ્ઞાન ક્રિયા નહીં. ઔર ભેદજ્ઞાન હી સંવર હે. સંવર હે ના ? દેખો !

‘ભેદજ્ઞાન હી જ્ઞાન હે, બાકી બૂરો અજ્ઞાન, ધર્મદાસ ક્ષુલ્લક કહે, હેમરાજ તુ માન.’ ભેદજ્ઞાન ક્યા (હે) ? કિ, આત્મા શુભ-અશુભભાવ કૃત્રિમ ક્ષણિક સે ભી ભિન્ન હે ઔર પરદ્રવ્ય સે તો ત્રિકાલ ભિન્ન હે હી ઔર અપને સ્વરૂપ મેં વર્તમાન મેં અત્ય જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય કા જો અત્ય વિકાસ દિખતા હે વહ એક સમય કી અવસ્થા

હૈ. વહ પૂર્ણ આત્મા નહીં. ઉસ અવસ્થા કી દષ્ટિ છોડકર, શુભાશુભભાવ કી પ્રીતિ-રુચિ છોડકર, પર કી રુચિ છોડકર અપને અખંડ જ્ઞાયક સ્વભાવ મેં અંતર્મુખ મેં અંતરદષ્ટિ કરના ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન (હૈ). મિથ્યાદર્શન રોકને કો વહ ઢાલ હૈ. સમજ મેં આયા ? (ઉન્હોં ને) મહાસત્તા કા પ્રશ્ન ક્રિયા થા. ભગવાનઆત્મા...!

જિન પુણ્ય-પાપ નહિં કીના, આતમ અનુભવ ચિત દીના;

તિનહી વિધિ આવત રોકે, સંવર લહિ સુખ અવલોકે. ૧૦.

ઇતને શબ્દ (હૈં). ‘દૌલતરામજી’ ને એક પંક્તિ મેં, ગાગર મેં સાગર દિયા હૈ. ‘જિન પુણ્ય-પાપ નહિં કીના,’ દૂસરી બાત તો કહાં રહી ? યહાં તો ‘કીના’ પર વજન હૈ. પર કા કરના તો કહાં રહા ? લેકિન શુભ ઔર અશુભભાવ ભી મેરી ચીજ નહીં. ઉસકો ભી દષ્ટિમેં સે છોડકર ‘આતમ અનુભવ ચિત દીના;’ ભાઈ ! યહાં ‘કીના’ શબ્દ હૈ ના ? ઉસ પર પૂરા વજન હૈ.

‘જિન પુણ્ય-પાપ નહિં કીના,’ જિસને ભગવાનઆત્મા પર અંતર ચિંતવન કી એકાગ્રતા દ્વારા, શુભાશુભભાવ કા કર્તા ન હુઆ ઔર પુણ્ય-પાપ પર સે જિસને લક્ષ્ય છોડ દિયા. ‘આતમ અનુભવ ચિત દીના;’ આત્મા ભગવાન અનાકુલ આનંદ કા ભંડાર ભરા હૈ. મહાઆનંદ કા લાભ ઐસા જો મોક્ષ, ઉસકા કારણ જો મોક્ષમાર્ગ, ઉસકા કારણ જો આત્મદ્રવ્ય. મહાઆનંદ કા લાભ જો મોક્ષ... સમજ મેં આયા ? મોક્ષ કી વ્યાખ્યા યહ (હૈ). વહ પહલે આ ગયા હૈ. મહાઆનંદ કા લાભ મોક્ષ (હૈ). યહાં આ ગયા હૈ ના ? ‘નિયમસાર’ મેં આ ગયા. ‘નિયમસાર’ મેં. મહાઆનંદ કા લાભ. અપની પર્યાય મેં અતીન્દ્રિય મહાઆનંદ કા લાભ (હોના) વહ મોક્ષ (હૈ). ઉસકા કારણ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર જો અપૂર્ણ, અપૂર્ણ અલ્પ આનંદરૂપ (હૈ), સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર અલ્પ આનંદરૂપ, વહ મહાઆનંદરૂપ કા કારણ મોક્ષ કા માર્ગ (હૈ). સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર. ઇસ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કા કારણ દ્રવ્ય સ્વભાવ (હૈ). સમજ મેં આયા ?

દ્રવ્ય નામ વસ્તુ. એક સમય મેં સચ્ચિદાનંદ પૂર્ણ શુદ્ધ જ્ઞાન, શુદ્ધ દર્શન, શુદ્ધ આનંદ આદિ એકરૂપ વસ્તુ દ્રવ્ય, જિસકો યહાં ‘નિયમસાર’ મેં કારણપરમાત્મા કહા. યહાં ઉસકો દ્રવ્ય કહા, ધ્રુવ કહા. યહ ધ્રુવ મોક્ષમાર્ગ કી પર્યાય કા કારણ (હૈ), મોક્ષમાર્ગ

કી પર્યાય મોક્ષ કા કારણ (હૈ). મોક્ષ કા કારણ મોક્ષમાર્ગ કી પર્યાય ઔર મોક્ષમાર્ગ કી પર્યાય કા કારણ દ્રવ્ય સ્વભાવ (હૈ). સમજ મેં આયા ? ક્યા (કહા) ?

મુમુક્ષુ :- અલ્પતા ક્યોં કહા ?

ઉત્તર :- થોડા હૈ ના ? ઉસમેં અભી મોક્ષમાર્ગ હૈ. પૂર્ણ નહીં, પૂર્ણ તો મોક્ષ હો તબ હોતા હૈ. પૂર્ણ મોક્ષપર્યાય તો પૂર્ણ આનંદ હોતા હૈ તબ હોતા હૈ. યહ તો કારણરૂપ અલ્પ શુદ્ધતા હૈ. પૂર્ણ શુદ્ધતા પ્રગટ હો તો મોક્ષ હો જાયે.

મુમુક્ષુ :- સમ્યક્ત્વ કી અલ્પતા ક્યોં કહી ?

ઉત્તર :- સમ્યગ્દર્શન કી અલ્પતા નહીં. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન મેં અલ્પ આનંદ હૈ. મોક્ષમાર્ગ મેં અલ્પ આનંદ (હૈ). માર્ગ હૈ ના ? કારણ હૈ ના ? કાર્ય હુઓ તો પૂર્ણાનંદ હો ગયા. ઉસકા આશ્રય જો કરના હૈ, સમ્યગ્દર્શન કા આશ્રય હૈ વહ તો પૂર્ણાનંદ આત્મદ્રવ્ય હૈ. પરંતુ આનંદ કી પ્રતીતિ હુઈ ઉસમેં આનંદ આયા વહ અલ્પ આનંદ આયા હૈ. પૂર્ણ આનંદ પ્રગટ હો જાયે તો મોક્ષ હો જાયે. સમજ મેં આયા ? આહા..હા....!

યહાં કહતે હૈં, ‘આત્મ અનુભવ ચિત દીના;’ દેખો ! ભાષા કેસી હૈ ? ‘જિન પુણ્ય-પાપ નહિં કીના,’ શુભ-અશુભભાવ, દૂસરી બાત તો કહાં રહી ? શરીર, કર્મ, બાહ્ય પદાર્થ કા કાર્ય તો નહીં પરંતુ શુભ-અશુભભાવ ભી નહીં ક્રિયા ઉસને આત્મ અનુભવ ચિત દિયા. આત્મા અખંડ શાયકમૂર્તિ હૈ, ઉસમેં ઉસકા મન લગા. ક્યા હુઆ ? ‘અનુભવ’ શબ્દ (કા અર્થ) શુદ્ધઉપયોગ હૈ. શુભ-અશુભભાવ હૈ ના ? પુણ્ય ઔર પાપ શુભ-અશુભભાવ હૈ, આસ્રવ હૈ. ઉસકો રોકકર અર્થાત્ ઉસ ઓર કા લક્ષ્ય ઔર કર્તાપને કી બુદ્ધિ છોડકર, ભગવાનઆત્મા પૂર્ણ શુદ્ધ આત્મતત્ત્વ હૈ ઉસમેં ચિત લગાયા તો શુદ્ધ ઉપયોગ મેં આત્મા કા ભાન હુઆ કિ, યહ આત્મા શુદ્ધ આનંદર્કંદ હૈ. ઐસા શુદ્ધભાવ હુઆ ઉસકે અશુદ્ધભાવ રુકતે હૈં ઔર ઉસકે કર્મ ભી રુક જાતે હૈં. ભાઈ ! યે તો બહુત સંક્ષિપ્ત શબ્દ મેં કહા હૈ. ગાગર મેં સાગર ભર દિયા હૈ. યે ‘છહ ઢાલા’ તો બહુત ચલતી હૈ કિ નહીં ? લેકિન અર્થ સમજે નહીં.

‘આત્મ અનુભવ ચિત દીના; તિનહી વિધિ આવત રોકે,...’ ઢાલ. ‘વિધિ’ નામ આઠ કર્મ. ઉસમેં દો બાજુ ઢાલ લી હૈ, દેખો ! એક ઓર ચાર કર્મ ઔર દૂસરી

ઓર ચાર કર્મ. એક ઘાતિ ઓર અઘાતિ. ભગવાનઆત્મા અપને સ્વભાવ મેં શુદ્ધતારૂપી દષ્ટિ ઓર જ્ઞાન કે કારણ અંતર મેં રુકા તો ઉસકો પુણ્ય-પાપ કા ભાવ આદિ બંધ આદિ રુક જાતે હેં. બાદ મેં 'વિધિ આવત રોકે' વે રુક ગયે. 'સંવર લહિ સુખ અવલોકે.' મહા શબ્દ પડા હે. ભગવાનઆત્મા જિસમેં પરમ મહાઆનંદ હે. અતીન્દ્રિય, અતીન્દ્રિય અનંત અનંત અચિંત્ય સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ આત્મા હે. સત્ ચિદ્ આનંદ, શાશ્વત આનંદ, ઉસમેં અંતર એકાગ્ર હોતા (હે). કહતે હેં કિ, સંવર કયા ? કિ, જિસમેં સંવર લહિ સુખ સાક્ષાત્કાર કરે. આનંદ કા સાક્ષાત્કાર કરે. આહા..હા....! હે ?

‘સંવલ લહિ સુખ અવલોકે.’ દેખો ! અપને ‘સાક્ષાત્’ કા અર્થ કિયા હે. હિન્દી મેં ભી વહી અર્થ હે. જો અનાદિકાલ કા શુભ-અશુભભાવ ઓર પરવસ્તુ કા કર્તા એસા જો મિથ્યાત્વભાવ (હોતા થા) વહ દુઃખ કા વેદન કરનેવાલા થા. દુઃખ કા વેદન કરનેવાલા થા. ભૈયા ! સમજે ? પુણ્ય-પાપ કા ભાવ મૈને કિયા, એસે વિકાર કો નિર્વિકારી સ્વભાવ મેં એકત્વ કરકે કર્તા હોતા થા તો વહાં ભ્રમણા મિથ્યાભાવ ઉત્પન્ન

હોતા થા. પરંતુ મિથ્યાભાવ મેં અકેલા દુઃખ થા. સમજ મેં આયા ? ઇસ દુઃખ કા નાશ (કિયા). અપના સ્વરૂપ પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ સે (રહિત હૈ). કર્મ, શરીર સે તો રહિત હૈ હી, ક્યોં ? કર્મ, શરીર તો આત્મા કી એક સમય કી પર્યાય મેં ભી ઉસકી મૌજૂદગી નહીં હૈ. કર્મ, શરીર કી અજીવ કી આત્મા કી એક સમય કી પર્યાય મેં ભી મૌજૂદગી નહીં હૈ. સમજ મેં આયા ? પરંતુ અપની પર્યાય મેં શુભ ઔર અશુભ જો વિકાર કી મૌજૂદગી એક સમય મેં હૈ... સમજ મેં આયા ? એક સમય મેં શુભ ઔર અશુભ, દયા, દાન, કામ, ક્રોધ કા શુભાશુભભાવ આત્મા કી પર્યાય નામ અવસ્થા મેં મૌજૂદગી-હયાતી હૈ, ઉસકી ભી સ્ત્રિ છોડકર, જ્ઞાયક ચિદાનંદ પૂર્ણ દ્રવ્ય સ્વભાવ મેં ચિત્ત લગાયા તો મિથ્યાભાવ કા નાશ હોકર અર્થાત્ દુઃખ કા નાશ હોકર અર્થાત્ આત્મા કે સુખ કા સાક્ષાત્કાર-અવલોકન હુઆ. આહા..હા..!

મુમુક્ષુ :- ગાગરમેં સે સાગર નિકલા.

ઉત્તર :- સાગરમેં સે થોડા નિકલા. પૂરા સાગર નહીં નિકલા.

મુમુક્ષુ :- દુઃખ દિખતા નહીં.

ઉત્તર :- હરખ સનેપાતિયા કો દુઃખ કા ભાન નહીં હૈ તો કેસે દિખે ? હરખ સનેપાતિયા સમજતે હો ? ભૈયા ! વાત, પિત્ત ઔર કફ રોગ નહીં હોતા ? સન્નિપાત. ત્રિદોષ. ત્રિદોષ હોતા હૈ ના ? વાત, પિત્ત, કફ કા રોગ. વક્ર હોતા હૈ તો વહ હંસતા હૈ. ક્યા સુખી હૈ ? નહીં. એ.. દેવાનુપ્રિયા ! સનેપાતવાલા હંસતા હૈ. યહ સનેપાત હૈ. મિથ્યાત્વ, અવ્રત ઔર કષાય. અથવા મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન ઔર કષાય યાની અચારિત્ર. યે ત્રીન કા ઉસે રોગ લગા હૈ. જૈસે વાત, પિત્ત ઔર કફ સન્નિપાત ત્રિદોષ કે કારણ દુઃખી હૈ, ફિર ભી હંસતા હૈ. ઐસે અજ્ઞાની અનાદિ સે અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ પરમાનંદ કી દૃષ્ટિ સે વિપરીત દૃષ્ટિ, અપને સ્વરૂપ કે જ્ઞાન સે વિપરીત જ્ઞાન, અપને સ્વરૂપ સે વિપરીત રાગ-દ્વેષ કા આચરણ, ઇન ત્રીનોં કા ઉસકો ત્રિદોષ લગા હૈ. બરાબર હૈ ? ઇસ ત્રિદોષ કે કારણ ઉસે પૂર્ણ દુઃખ હૈ (લેકિન) ભાન નહીં. મેં દુઃખી હૂં કિ નહીં, માલૂમ નહીં. ભાઈ ! યે દુઃખ નહીં લગતા ? એ... દેવાનુપ્રિયા !

મુમુક્ષુ :- એક બાર વે બહુત રોતે થે.

ઉત્તર :- કબ રોતે થે ? કુછ થા ? સ્ત્રી મર ગઈ તબ ? ક્યા થા ? ઉસ દિન ? હોગા. ઠીક સે યાદ નહીં હૈ. સુખ મેં રોના આતા હૈ, ક્યોં ? દુઃખ હૈ લેકિન ભાન નહીં. કહા ના ? મજબૂત શરીર (હો), ૩૨ સાલ કા યુવાન ઔર વાત, પિત્ત, કફ રોગ ને ઐસા ઘેરા, ઐસા ઘિરાયા (કિ), લોગ દેખે કિ, અભી એક ઘંટે મેં દેહ છૂટા જાયેગા. વહ હંસતા હૈ. વહ સુખ હૈ ? માનતા હૈ. કલ્પના મેં અજ્ઞાન મેં માનતા હૈ. દુઃખ હૈ. હંસતા હૈ વહ દુઃખ હૈ.

ઐસે ભગવાનઆત્મા અપને આનંદસ્વરૂપ કી દૃષ્ટિ, જ્ઞાન ઔર લીનતા છોડકર મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યાજ્ઞાન, રાગ-દ્વેષ કે આચરણ મેં રુકકર (સુખી માનતા હૈ). વહ હૈ દુઃખી પૂરા, લેકિન અજ્ઞાની અજ્ઞાન સે સુખ માનતા હૈ. સુખ હૈ હી નહીં. ભાઈ ! કેસે હોગા યહ ?

મુમુક્ષુ :- દુઃખ માલૂમ ક્યોં નહીં પડતા ?

ઉત્તર :- કહા ના, પાગલ હો ગયા હૈ તો કહાં સે માલૂમ પડે ? સન્નિપાત હો ગયા. ત્રિદોષ મેં ભાન નહીં, કુછ ભાન નહીં. ઓ...હો...હો...! એક શુભરાગ ઉઠના વહ ભી ઉન્માદ, દુઃખ હૈ. આહા...હા...! ‘સમાધિશતક’ મેં ‘પૂજ્યપાદસ્વામી’ કહતે હૈં, ઉપદેશ કા એક શુભરાગ ઉઠના (ઉસે ઉન્માદ) આહા...હા...! કહતે હૈં.. ભૈયા ! સમજે ? વહ રાગ હૈ કિ નહીં ? રાગ હૈ વહ ઉન્માદ હૈ. ભગવાનઆત્મા વીતરાગ અનાકુલ આનંદકંઠ પ્રભુ હૈ, ઉસસે શુભરાગ ભી આનંદ સે વિપરીત હૈ. વિપરીત હૈ તો શુભરાગ ભી દુઃખરૂપ હૈ. અશુભરાગ તો દુઃખરૂપ હૈ હી, પરંતુ શુભ રાગ હૈ ના ? અપના સ્વરૂપ અનાકૂલ આનંદ, વીતરાગકંઠ (હૈ) ઉસમેં સે હટકર શુભ-અશુભ દોનોં ભાવ દુઃખરૂપ હૈં. સમજ મેં આયા ? પરંતુ અજ્ઞાની કો સુખ ક્યા ચીજ હૈ, અંતર મેં ઉસે મિલ્લાન કરને કી તાકત નહીં હૈ તો વહ દુઃખ કો હી સુખ માનતા હૈ. આહા...! સમજ મેં આયા ?

યહાં તો કહતે હૈં, ‘જિન પુણ્ય-પાપ નહિં કીના, આતમ અનુભવ ચિત દીના;’ ભગવાનઆત્મા શુભાશુભભાવ સે ભી રહિત, ઐસે આત્મા મેં જિસને ચિત દિયા ઉસને આનેવાલે કર્મ કો રોકા. રોકા કા અર્થ-આતે થે ઔર રોકા ઐસા નહીં. ભાષા

તો ઐસી હૈ, દેખો ! ‘તિનહી વિધિ આવત રોકે,’ સમજ મેં આયા ? અપના શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ, ઉસમેં દષ્ટિ, જ્ઞાન લગાયા તો કર્મ આતે થે ઉસે રોકે, ઉસકા અર્થ કયા ? કર્મ આતે થે ઔર અભી રુક ગયે ? લિખા હૈ ઐસા, પરંતુ ઉસકા અર્થ કયા ? કિ, ઉસકો કર્મ આતે નહીં, આનેવાલે થે હી નહીં. (આનેવાલે) થે હી નહીં. વહ તો જબ વિકાર કરતા તો ઉસકો નિમિત્ત મેં આનેવાલા થા. યહાં વિકાર નહીં ક્રિયા તો કર્મ આનેવાલા હૈ હી નહીં. પરંતુ આનેવાલા પૂર્વ મેં આયા થા ઉસ અપેક્ષા સે વર્તમાન મેં રોકા ઐસા કહને મેં આતા હૈ. આહા..હા..! ઐસી બાત હૈ. સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- પૂર્વ મેં જો આયે થે..

ઉત્તર :- પૂર્વ મેં જો આયે થે વે કર્મ પડે હૈં, પડે હૈં, બસ ઇતના.

મુમુક્ષુ :- કિસકો રોકા ?

ઉત્તર :- કહા ના, કિસી કો રોકા નહીં. લેકિન રોકા ક્યોં કહા ? કિ, અપના સ્વભાવ મેં દષ્ટિ ઔર જ્ઞાન દિયા તો પહલે જો નહીં દિયા થા ઔર (કર્મ) આયા થા, ઐસે (કર્મ) વર્તમાન મેં નહીં આયા ઉસકો રોકા ઐસા કહને મેં આયા હૈ. સમજ મેં થોડા સૂક્ષ્મ પડેગા. ફિર સે, ફિર સે (લેતે હૈં).

યહાં તો નયે રજકણ હૈ ના ? પહલે મિથ્યાત્વ થા તબ તો મિથ્યાદર્શન કે રજકણ આતે થે. સમજ મેં આયા ? રાગ-દ્વેષ થા તો ચારિત્રમોહ કા રજકણ આતા થા, બસ ઉતના. અબ યહાં સમ્યગ્દર્શન હુઆ તો કર્મ કો રોકા ઉસકા અર્થ કયા ? કર્મ આનેવાલે હી નહીં થે. આયા ઔર રોકા કહા વહ તો શબ્દ-કથન હૈ. પૂર્વ કા આયા થા, વહ અભી આયા નહીં. ક્યોંકિ યહાં આત્મા કી દષ્ટિ, અનુભવ હુઈ તો કર્મ કા આના ઉસ સમય મેં હુઆ હી નહીં. હુઆ નહીં ઉસકો રોકા ઐસા કહને મેં આતા હૈ. આહા..હા..! સૂક્ષ્મ બાત હૈ.

મુમુક્ષુ :- કર્મ કા ઉદય આયા..

ઉત્તર :- ઉદય આયા નહીં, ઉસકી બાત નહીં. ઉદય કી બાત કૌન કહતા હૈ ? વહ કહાં આયા ? યહાં ઉદય કી બાત નહીં હૈ. નહીં, નહીં. તુમ પકડ નહીં સકે.

ઉદય કી બાત હૈ વહ જડ કી બાત હૈ.

યહાં તો આત્મા પહલે જબ મિથ્યાત્વભાવ કરતા થા ઔર રાગ-દ્વેષ કરતા થા તબ કર્મ આતા થા. કર્મ રજકણ ઉસકે કારણ સે, હાં ! કર્મ કર્મ કે કારણ સે આતા થા. બસ ઇતના. વહ પડા, ઇતના. અબ જબ આત્મા ને અપને સ્વરૂપ મેં ચિત્ત દિયા તો કર્મ આનેવાલા થા હી નહીં. આનેવાલા હૈ ઔર રોકા હૈ ઐસા નહીં હૈ. વહ તો શબ્દ ઐસા બતાયા હૈ. થોડી સૂક્ષ્મ બાત (હૈ). સમજ મેં આયા ?

આત્મા-અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ પરમાનંદ કી મૂર્તિ (હૈ), ઉસકો ભૂલકર પુણ્ય-પાપ કા કર્તા મિથ્યાત્વભાવ મેં હોતા હૈ તો નયા કર્મ ઉસ સમય આનેવાલા થા, ઉસકી યોગ્યતા સે આયા. બસ, ઇતના. અબ જબ અપને આત્મા મેં સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ ક્રિયા, અપને મેં ચિત્ત દિયા તો શુભાશુભ ભાવ હુઆ હી નહીં. અપને સ્વરૂપ મેં ચિત્ત દિયા તો મિથ્યાત્વભાવ હુઆ નહીં. મિથ્યાત્વભાવ હુઆ નહીં તો મિથ્યાત્વભાવ સે જો નય કર્મ આનેવાલા થા વહ ભી આયા નહીં. બસ, આયા નહીં ઉસકો રોકા ઐસા કહને મેં આતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! પૂર્વ કે કર્મ કી બાત નહીં હૈ. યહાં તો અભી નયા કર્મ નહીં આયા. નયા કર્મ આનેવાલા થા ઔર નહીં આયા વહ તો એક શબ્દ કી રચના હૈ.

અપને શુદ્ધ સ્વરૂપ કા માનના નહીં થા ઔર મેં વિકાર હું, પુણ્ય-પાપ હું, શરીર હું, ઐસા વિકારી અંશ કે અસ્તિત્વ મેં ઔર પર કે અસ્તિત્વ કી મોજૂદગી મેં અપના સ્વરૂપ માના થા તો મિથ્યા ભ્રાંતિ થી. ઉસ ભ્રાંતિ કે નિમિત્ત, ભ્રાંતિ નિમિત્ત ઔર નયા દર્શનમોહ આના ઉસકે ઉપાદાન કારણ સે, કર્મ કે ઉપાદાન કારણ સે કર્મ આયા, ઉસકો મિથ્યાત્વ નિમિત્ત કહા. સમજ મેં આયા ? જબ આત્મા ને અપને મેં ચિત્ત દિયા તો મિથ્યાત્વ કા તો નાશ હુઆ. મિથ્યાત્વ કા નાશ હુઆ તો મિથ્યાત્વ કા રજકણ જો પહલે આતા થા વહ અભી નહીં આયા. બહુત સૂક્ષ્મ બાત હૈ. શાસ્ત્ર કી રચના, સમજાવે કેસે ?

અપને સ્વરૂપ મેં ચિત્ત દિયા તો વિકાર હુઆ નહીં તો નયા આવરણ જો આનેવાલા વહ આયા હીં નહીં. આયા નહીં અર્થાત્ આનેવાલા થા હી નહીં. આહા..હા...! અરે...!

ભગવાન ! સમજ મેં આયા ? યહાં સમ્યક્ અંતર દષ્ટિ હુઈ તો ઉસ સમય મિથ્યાત્વ કા રજકણ આનેવાલા થા ? મિથ્યાત્વભાવ હૈ નહીં તો કહાં સે આનેવાલા થા ? સમજ મેં આયા ? થોડી સૂક્ષ્મ બાત (હૈ). શાસ્ત્ર કી ભાષા ઐસી હૈ કિ, અપને સ્વરૂપ કી દષ્ટિ, ચિત્ત લગાયા તો ઉસ સમય મિથ્યાભ્રાંતિ તો હૈ નહીં. ભ્રાંતિ હૈ નહીં તો ભ્રાંતિ જિસમેં નિમિત્ત પડતી થી, ઐસા કર્મ જો પહલે આતા થા, વહ આયા નહીં. આનેવાલા થા હી નહીં. ઇન લોગોં કો વિષય નયા લગે, યહાં તો બહુત બાત ચલ ગઈ હૈ.

મુમુક્ષુ :- આને મેં તો ભ્રાંતિ નિમિત્તથી.

ઉત્તર :- ભ્રાંતિ નિમિત્ત થી.

મુમુક્ષુ :- ન આને મેં ભાવ નિમિત્ત હૈ ?

ઉત્તર :- નિમિત્ત યાની આનેવાલ થા હી નહીં, ઉસકા નામ નિમિત્ત. આનેવાલા કૌન થા ? આનેવાલા હો તો યહાં વિકાર હો. સમજ મેં આયા ? વિકાર નહીં હુઆ તો આનેવાલા થા હી નહીં. સૂક્ષ્મ બાત હૈ. તાત્ત્વિક બાત ઐસી ચીજ હૈ. અપને ઉપાદાન મેં જબ ભ્રાંતિ થી કિ, મેં રાગ હૂં, પુણ્ય કા કર્તા હૂં, શુભઆસ્રવ કા કર્તા હૂં તબ વહ ભ્રાંતિ મિથ્યાત્વ હૈ. તબ તો દર્શનમોહ કર્મ આતા થા. ઉસકે કારણ, હાં ! જડ કે કારણ (આતા થા). ઉસમેં ભ્રાંતિ નિમિત્ત પડતી થી, બસ, ઇતના. અબ જબ ભ્રાંતિ છૂટ ગઈ તો રજકણ આનેવાલા થા હી નહીં. સમજ મેં આયા ? પૂર્વ કા પડા હૈ વહ તો નાશ હો જાયેગા. વહ તો નિર્જરા મેં કહેંગે. યહ તો સંવર કી બાત હૈ ના ? યહ તો સંવર કી બાત હૈ. પૂર્વ કા પડા હૈ વહ તો શુદ્ધતા કી વૃદ્ધિ કે કારણ નાશ હોગા, પરંતુ યહાં નયા આનેવાલા થા ઔર રોકા ઐસા નહીં હૈ. એ..ઇ...! કઠિન બાત હૈ, ભાઈ !

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- કૌન રોકે ? યે કર્મ આતે થે, ઉસે રોક દો, ઐસા હૈ ? ઉસકા અર્થ યહ હૈ કિ, અપને શુદ્ધ સ્વરૂપ મેં જહાં ચિત્ત દિયા તો ભ્રાંતિ હુઈ નહીં તો કર્મ આનેવાલા થા હી નહીં. ઉસકો કર્મ રોકા ઐસા કહને મેં આયા હૈ. સમજ મેં આયા ?

તત્ત્વ તત્ત્વ બહુત (સૂક્ષ્મ હૈ). વહ દષ્ટાંત દેતે હૈં ના ? જૈસે તાલાબ હૈ કિ નહીં ? ઉસમેં છિદ્ર હૈ. નાવ લો, નાવ. નાવ મેં છિદ્ર હૈ તો પાની આતા થા. છિદ્ર (બંદ ક્રિયા) તો (પાની) રુક ગયા. પાની આતા થા ઔર રોકા હૈ, ઔસા ? બસ, યહાં બંદ ક્રિયા તો પાની આતા હી નહીં. પાની આનેવાલા હૈ હી નહીં, પાનીવાલા હૈ હી નહીં. છિદ્ર બંદ ક્રિયા તો પાની આનેવાલા હૈ હી નહીં. ઔસે યહાં રાગ-દ્વેષ રુકા તો રજકણ આનેવાલા હૈ હી નહીં. આ..હા...! દોનોં સ્વતંત્ર પદાર્થ હૈં. ભૂલ કરતા થા તો ભૂલ નિમિત્ત (હૈ) ઔર નયા રજકણ ઉપાદાન સે આતા થા ઉસકો નિમિત્ત કહતે હૈં. ભૂલ નિકલ ગઈ, ચિત્ત આત્મા મેં દિયા, તો ભૂલ નહીં હૈ, તો આનેવાલા રજકણ જો પૂર્વ મેં આયા થા વહ તો પડા હૈ, અભી નહીં હૈ, નયા આનેવાલા નહીં હૈ, ઉસકો રોકા ઔસા કહને મેં આતા હૈ. કહો, સમજ મેં આતા હૈ ? વહ તો રોકને કા અર્થ ક્રિયા.

અબ યહાં કહતે હૈં, ‘સંવર લહિ સુખ અવલોકે.’ ઉસમેં ચૌથે પદ મેં બડા પદ પડા હૈ. દેખો ! સંવર. ભગવાનઆત્મા અપને સ્વરૂપ મેં ચિત્ત લગાયા તો શુભાશુભ પરિણામ સે ચિત્ત હટાયા. ચિત્ત લગાયા તો અંતર મેં આત્મા મેં જો અતીન્દ્રિય આનંદ હૈ, ઉસકો સંવર નામ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન દ્વારા અવલોકન હુઆ (કિ), યહ આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદ હૈ. એક બાત. ઔર ઉસકે સાથ સંવર હુઆ તો વર્તમાન મેં અતીન્દ્રિય આનંદ કા પ્રત્યક્ષ સાક્ષાત્કાર હુઆ, ઉસકા અવલોકન હુઆ, શાંતિ કા વેદન હુઆ, ઉસકા નામ સંવર કહતે હૈં. આહા..હા...!

ફિર સે, ફિર સે કહતે હૈં. થોડી થોડી સૂક્ષ્મ બાત હૈ. અનંતકાલ સે મૂલ તત્ત્વ કી બાત સુની નહીં, સુની નહીં. આહા...! સમજ મેં આયા ? ભગવાનઆત્મા.. આત્મા યાની કયા ? પૂર્ણ શાંતિ, પૂર્ણ આનંદ. શાંતિ શબ્દ (કા અર્થ) ચારિત્ર. ગુણ, સમજે ? ગુણ ત્રિકાલ. આનંદ, અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન.. ક્યોંકિ સ્વભાવ હૈ ના ? સ્વભાવ મેં મર્યાદા નહીં હોતી, મિતતા ન હો, મિત યાની મર્યાદા ન હો, બેહદ જ્ઞાન, બેહદ દર્શન, બેહદ આનંદ, બેહદ શાંતિ, બેહદ વીર્ય, બેહદ પ્રભુતા. ઔસી એક-એક શક્તિ મેં અનંત શક્તિ-સામર્થ્ય (હૈ), ઔસી અનંત-અનંત શક્તિ કા પિંડ એક દ્રવ્ય-વસ્તુ (હૈ). ઔસે દ્રવ્ય મેં ચિત્ત લગાયા. સમજ મેં આયા ? તો કહતે હૈં કિ, આત્મા કા

આનંદ જો હે ઉસકા જ્ઞાન સે અવલોકન હુઆ ઔર એકાગ્ર હુઆ હે તો જૈસા આનંદ હે એસા આનંદ પર્યાય મેં ભી વર્તમાન મેં પ્રત્યક્ષ સાક્ષાત્કાર-વેદન હુઆ. આહા..હા..!

સાક્ષાત્કાર ક્યોં કહા હે ? અવલોકે કા અર્થ-જૈસા દુઃખ કા વેદન થા વહ વેદન કરનેવાલા તો સાક્ષાત્ વેદન કરતા થા ના ? મિથ્યાત્વ મેં, રાગ-દ્વેષ મેં, વિકાર મેં દુઃખ વેદન કરતા થા, વહ દુઃખી હે. મિથ્યાત્વભાવ, રાગ-દ્વેષભાવ દુઃખ હે તો વેદન કરતા થા. ભાન નહીં થા. સમજ મેં આયા ? યહાં જહાં આત્મા મેં શુભાશુભ પરિણામ સે, પર ઉપર સે લક્ષ્ય કો હટાકર, અપને મૂલ શુદ્ધ સ્વરૂપ પર ચિત્ત દિયા તો અંતર મેં જો આનંદ હે ઉસ આનંદ કા અંશ પ્રગટ વર્તમાન હુઆ, ઉસકે દ્વારા સારા આત્મા આનંદમય હે એસા પ્રતીતિ મેં લિયા ઔર વર્તમાન અતીન્દ્રિય આનંદ કા અવલોકન-સાક્ષાત્ પ્રગટ હે ઉસકા વેદન હુઆ. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- અશુભથી ઠીક પણ શુભથી કઈ રીતે છૂટવું ?

ઉત્તર :- શુભ ઔર અશુભ દોનોં એક હે. છૂટના કયા ? શુભ-અશુભ પરદિશા, પરલક્ષ્ય સે ઉત્પન્ન હોતા હે. અપના લક્ષ્ય કરને મેં દોનોં પરલક્ષ્યવાલા ભાવ ઉત્પન્ન હોતા નહીં. શુભ-અશુભ દોનોં ભાવ પરલક્ષ્ય સે ઉત્પન્ન હોતે હેં, સ્વલક્ષ્ય સે નહીં. સમજ મેં આયા ? અરે..! ભગવાન !

મુમુક્ષુ :- સાક્ષાત્કાર કા અર્થ કયા ?

ઉત્તર :- સાક્ષાત્કાર કા અર્થ પ્રત્યક્ષ. આનંદ કા પ્રત્યક્ષ વેદન હુઆ. જો આનંદઅંદર શક્તિ મેં થા, આત્મા મેં અતીન્દ્રિય મહાઆનંદ શક્તિ મેં થા, અપ્રગટ થા, વહાં ચિત્ત દિયા તો આનંદ કા અંશ પ્રગટ પર્યાય મેં આયા, ઉસકા સાક્ષાત્કાર ક્રિયા નામ પ્રત્યક્ષ વેદન ક્રિયા. વેદન પ્રત્યક્ષ ક્રિયા. વેદન કોઈ કરતા હે ઔર યહાં આનંદ પ્રગટ હુઆ હે, એસા નહીં. પ્રગટ આનંદમય સુધારસ કા સ્વાદ (આયા). સંવર મેં સુધારસ કા સ્વાદ (આયા). યહ તો અંદર કી ખોલી હુઈ મર્મ કી બાર્તે હેં. સંવર ચીજ કોઈ એસી નહીં કિ, એસે હી સંવર હો ગયા. સમજ મેં આયા ?

... પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ કા થા. એસી વસ્તુ નિર્વિકલ્પ ચૈતન્ય કા વેદન હુઆ-સ્વાદ આયા. કયા (કહા) ? આત્મા કે આનંદ કા સ્વાદ આયા. ઇસ સ્વાદ કો યહાં

પ્રત્યક્ષ કહને મેં આતા હૈ, ઉસકો સાક્ષાત્કાર કહતે હૈં. સમજે થોડા ? યહ તો આત્મા કી અલૌકિક બાત હૈ. અનંતકાલ મેં ઉસ ઓર કા પ્રયત્ન, પ્રયોગ કેસે કરના, વહ વિધિ સુની હી નહીં. આહા..હા..! સારા સંસાર વિકાર... ઉસ વિકાર સંસાર સે રચિ હટાકર પ્રથમ મેં, હાં ! પ્રથમ. સારા સંસાર કા અર્થ પુણ્ય-પાપભાવ તો સારા સંસાર વિકાર હૈ.

ભગવાનઆત્મા શાંતિ ઔર આનંદ કી શિલા, આનંદ કી-બર્ફ કી શિલા (હૈ). ઉસમેં જિસને ચિત્ત દિયા (તો) પુણ્ય-પાપ કા આસ્રવ જો દુઃખરૂપ થા વહ રુક ગયા, ઉત્પન્ન નહીં હુઆ. નયા આવરણ ભી ઉસ પ્રકારકા રુક ગયા. આત્મા મેં અતીન્દ્રિય અનાકૂલ શાંતિ કા જો સ્વભાવ થા ઉસમેં ચિત્ત લગાયા કા અર્થ એકાગ્ર હુઆ. એકાગ્ર હુઆ તો વિકાર મેં એકાગ્ર થા વહ તો દુઃખ થા. વિકાર સે હટકર ચિત્ત યહાં લગાયા તો આનંદ કી પર્યાય પ્રગટ હુઈ. સમજ મેં આયા ? ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કહતે હૈં. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ? ઢાલ લિખા હૈ, દેખો ના ! આઠોં કર્મ (કો ઢાલ સે રોકા હૈ).

‘સંવર લહિ સુખ અવલોકે.’ એક શબ્દ મેં તો બહુત (ભાવ) ભરા હૈ. ગાગર મેં સાગર ભર દિયા હૈ. પહલે કે પંડિત ને બહુત અચ્છી બાત કી હૈ. અભી બહુત ગડબડ હો ગઈ. (ઈનકો) તો માલૂમ હૈ ના. યહ તો સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વર વીતરાગદેવ સાક્ષાત્ કેવલજ્ઞાની ને કહા હુઆ તત્ત્વ હૈ. સમજ મેં આયા ? અનંત તીર્થંકર ચલે ગયે, વર્તમાન ભગવાન બિરાજતે હૈં. મહાવિદેહ ક્ષેત્ર મેં પરમાત્મા ‘સીમંધર’ પ્રભુ આદિ તીર્થંકર બિરાજતે હૈં. સમજ મેં આયા ? જિસકે જ્ઞાન કે એક સમય મેં અપની પર્યાય કા પૂર્ણ અવલોકન મેં લોકાલોક કા અવલોકન હો ગયા. અપને એક સમય કે પૂર્ણ અવલોકન મેં... યહાં આગે કહેંગે. સમજે ? ઇસમેં આગે કહતે હૈં ના ? કહીં પર હૈ. કેસે ધ્યાન રહે ? ‘...શિવમગ કલ્પો.’ કહીં પર એસે શબ્દ હૈ. મોક્ષદશા કા વર્ણન હૈ. છઠી ઢાલ કા તેરહવાં શ્લોક હૈ.

નિજમાહિં લોક-અલોક ગુણ-પરજાય પ્રતિબિમ્બિત થયે;

રહિ હૈં અનંતાનંત કાલ, યથા તથા શિવ પરિણયે.

૧૩ વાં શ્લોક હે, હિન્દી મેં ૧૭૫ પન્ના હે. હૈ ? ભૈયા ! ૧૩ ગાથા મેં હૈ. છઠ્ઠી ઢાલ કા ૧૩વાં શ્લોક. ‘નિજમાહિં લોક-અલોક ગુણ-પરજાય પ્રતિબિમ્બિત થયે;’ સમજ મેં આયા ? આત્મા મેં લોક ઔર અલોક પ્રતિબિમ્બિત હો ગયે. અપની એક સમય કી પૂર્ણ પર્યાય જહાં પ્રગટ હુઈ (તો) ઉસમેં લોકાલોક પ્રત્યક્ષ હો ગયા. યહાં દેખતે હૈં (તો) સબ દેખતે હૈં. સમજ મેં આયા ?

નિજમાહિં લોક-અલોક ગુણ-પરજાય પ્રતિબિમ્બિત થયે;

રહિ હૈં અનંતાનંત કાલ, યથા તથા શિવ પરિણયે.

ધનિ ધન્ય હૈં જે જીવ, નરભવ પાય યહ કારજ ક્રિયા;

તિનહી અનાદિ ભ્રમણ પંચપ્રકાર તજિ વર સુખ લિયા. ૧૩.

આહા..હા...! જિસને મનુષ્યભવ પાકર એસા આત્માનુભવ કરકે કેવલજ્ઞાન પાયા ... સાદિ અનંત સિદ્ધ હો ગયા. ઉસકી દશા મેં લોકાલોક જોય હોતે હૈં. લોકાલોક એસે જાનના નહીં પડતા. અપની પર્યાય મેં દેખતે હૈં તો લોકાલોક જાનને મેં આ જાતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ભૈયા ! આહા..હા...! દિમાગ મેં આ ગયા.

કહતે હૈં, દેખો ! અબ અપને ભાવાર્થ લેતે હૈં. ‘સમ્યગ્દર્શનાદિ દ્વારા મિથ્યાત્વાદિ આસ્રવ રુકતે હૈં. શુભોપયોગ તથા અશુભોપયોગ દોનોં બંધ કે કારણ હૈં એસા સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ પહલે સે હી જાનતા હૈ. યદ્યપિ સાધક કો નિયલી ભૂમિકા મેં શુદ્ધતા કે સાથ અત્પ શુભાશુભભાવ હોતે હૈં...’ સ્વભાવ મેં જિતની એકાગ્રતા હુઈ ઉતના શુદ્ધ ઔર મોક્ષ કા માર્ગ, જિતના શુભાશુભ પરિણામ હૈ ઉતના બંધ કા માર્ગ જાનતે હૈં. ઉસકો મોક્ષ કા માર્ગ જાનતે નહીં. કર્મધારા ઔર જ્ઞાનધારા. યહાં સંવર ભેદજ્ઞાન હૈ ના ? જિતના ચિત્ત શુદ્ધ મેં લગાયા ઔર દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર કી શુદ્ધતા હુઈ વહ જ્ઞાનધારા, વહ મોક્ષધારા (હૈ). જિતના રાગાદિ રહા વહ કર્મધારા, બંધધારા. એક સમય મેં સાધક કો દો ધારા હોતી હૈં. સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- સમય એક હી ?

ઉત્તર :- સમય એક હી હૈ ના ? આત્મા મેં શુદ્ધતા પ્રગટ હુઈ ઇતના નિર્મલ સંવર, નિર્જરા હૈ ઔર જિતના રાગ હૈ ઉતના બંધ કા કારણ હૈ. એક સમય મેં

દો હે ના ! દો ન હો તો પૂર્ણ મોક્ષ હો જાયે યા મિથ્યાદષ્ટિ હો જાયે. શુદ્ધતા ઔર અશુદ્ધતા એક સમય મેં દો હેં. જિતના આત્મા મેં શુદ્ધ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, શાંતિ પ્રગટ કી ઇતની શુદ્ધતા (હે) ઔર જિતના અભી રાગ રહા, મુનિ કો પંચ મહાવ્રત આદિ કા વિકલ્પ હે વહ વિકલ્પ રાગ હે. વિકલ્પ, રાગ હે વહ અશુદ્ધ હે, બંધ કા કારણ હે. સાધક મેં કર્મધારા ઔર જ્ઞાનધારા એક સમય મેં દોનોં ચલતી હેં. યહાં સાધક કી બાત ચલતી હે ના ? મોક્ષ મેં તો પૂર્ણ હો ગયા. મોક્ષ મેં તો (દો) હે નહીં, એક હી પૂર્ણાનંદ શુદ્ધ ધારા હો ગઈ. સમ્યગ્દષ્ટિ સે સાધક હે ના ?

સમ્યગ્દષ્ટિ, પાંચવે, છઠે સબ કો દો ધારા રહતી હે. સમજ મેં આયા ? યદિ પૂર્ણ શુદ્ધ હો જાયે તો મોક્ષ હો જાયે ઔર પૂર્ણ અકેલી અશુદ્ધતા હો તો વહ તો મિથ્યાદષ્ટિ મેં હે. સમજ મેં આયા ? અકેલી અશુદ્ધતા, પુણ્ય-પાપ ઔર મિથ્યાભ્રાંતિ અકેલી અશુદ્ધતા (હે). વહ તો સંસાર મિથ્યાદષ્ટિ હે. અકેલી પૂર્ણ શુદ્ધતા મોક્ષ હે. જબ સાધકજીવ કો મોક્ષમાર્ગ હુઆ તો અપને ચૈતન્ય મેં જિતની એકાગ્રતા-ચિત્ત લગાયા ઇતની શુદ્ધતા હે ઔર બાકી રહા રાગ, ઇતની અશુદ્ધતા હે. વહ અશુદ્ધતા બંધ કા કારણ હે, શુદ્ધતા સંવર, નિર્જરા કા કારણ હે.

મુમુક્ષુ :- મિથ્યાત્વ મેં દૂસરી ધારાકા અંશ...

ઉત્તર :- મિથ્યાત્વ મેં તો એક હી અશુદ્ધ ધારા (હે). વહાં તો એક હી હે. મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન હે. અકેલી અશુદ્ધ ધારા હે.

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- મિથ્યાત્વ મેં કહાં હે, વહ તો અકેલા અજ્ઞાન હે. સમ્યગ્દર્શન મેં શુદ્ધધારા ઔર અશુદ્ધધારા દોનોં રહતી હેં. મોક્ષ મેં અકેલી શુદ્ધતા (હે). મિથ્યાદષ્ટિ મેં ક્યા હે ? પુણ્ય-પાપ મેરા હે એસા માનતા હે ઉસમેં તો અકેલી મિથ્યાત્વ અશુદ્ધ ધારા હી હે. અકેલા મિથ્યાત્વભાવ પડા હે.

મુમુક્ષુ :- મંદ કષાય થાય તો...

ઉત્તર :- નહીં, નહીં. મંદ કષાય હો યા તીવ્ર કષાય હો, સબ કર્મચક્ર હે. સબ મિથ્યાત્વભાવ, અકેલા અશુદ્ધભાવ હે.

યહાં તો કહતે હૈં, ‘નિચલી ભૂમિકા મેં શુદ્ધતા કે સાથ અલ્પ શુભાશુભભાવ હોતે હૈં,...’ યાની સાથ મેં હોતે હૈં, ઐસા કહના હૈ. ભગવાનઆત્મા અપના ચિત્ત જિતના અંતર શુદ્ધ મેં લગાયા, દષ્ટિ, જ્ઞાન, સ્થિરતા (હુઈ) ઇતની શુદ્ધતા (હૈ). જિતની રાગાદિ અસ્થિરતા બાકી હૈ ઇતની અશુદ્ધતા (હૈ). સમ્યગ્દષ્ટિ કો યા મુનિ કો ભી દો ધારા હૈ. જિતના રાગ હૈ ઇતના બંધ કા કારણ હૈ. જિતની સ્વભાવ કી એકાગ્રતા કા શુદ્ધતા હૈ વહ સંવર, નિર્જરા કા કારણ હૈ. સમજ મેં આયા ?

દોનોં બંધ કા કારણ હૈ. ‘ઇસલિયે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ સ્વદ્રવ્ય કે આલમ્બન દ્વારા...’ દેખો ! સ્વદ્રવ્ય કે (આલંબન દ્વારા યાની) જ્ઞાનધારા. ‘આલમ્બન દ્વારા જિતને અંશ મેં શુદ્ધતા કરતા હૈ ઉતને અંશ ઉસે સંવર હોતા હૈ,...’ જિતને અંશ મેં આત્મદ્રવ્ય મેં ચિત્ત લગાયા, એકાકાર શુભાશુભ પરિણામ સે રહિત (હુઆ) ઇતના સંવર હૈ. ‘ઔર વહ ક્રમશઃ શુદ્ધતા મેં વૃદ્ધિ કરકે પૂર્ણ શુદ્ધતા (સંવર) પ્રાપ્ત કરતા હૈ. યહ સંવર ભાવના હૈ.’ યહ સંવર ભાવના હુઈ. અબ નિર્જરા (ભાવના). સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ નિર્જરા ભાવના ભાતે હૈં. મુનિ ભી નિર્જરા આદિ બારહ ભાવના કરતે હૈં.

મુમુક્ષુ :- સંવર પ્રાપ્ત કરતા હૈ ઔર બાદ મેં મોક્ષ હો જાતા હૈ...

ઉત્તર :- હાં તો બાદ મેં મોક્ષ હો ગયા ના. વહ સંવર યાની પૂર્ણ શુદ્ધતા. પૂર્ણ શુદ્ધતા, પૂર્ણ ચારિત્ર હો ગયા, ઐસે લેના. અપૂર્ણ નહીં રહા. વહાં ‘સંવર લહી સુખ અવલોકે.’ ઐસા હૈ ના ? ઉસકા અર્થ પૂર્ણ કર દિયા.

૮-નિર્જરા ભાવના

નિજ કાલ પાય વિધિ ઝરના, તાસોં નિજ કાજ ન સરના;
તપ કરિ જો કર્મ બિપાવૈ, સોઇ શિવસુખ દરસાવૈ. ૧૧.

અન્વયાર્થ :- જે (નિજ કાલ) પોતપોતાની સ્થિતિ (પાય) પૂર્ણ થતાં (વિધિ) કર્મો (ઝરના) ખરી જાય છે (તાસોં) તેનાથી (નિજ કાજ) જીવનું ધર્મરૂપી કાર્ય (ન સરના)

સરતું નથી-થતું નથી, પણ (જો) જે [નિર્જરા] (તપ કરિ) આત્માના શુદ્ધ પ્રતપન દ્વારા (કર્મ) કર્મોનો (ખિપાવૈ) નાશ કરે છે [તે અવિપાક અથવા સકામ નિર્જરા છે] (સોઈ) તે (શિવસુખ) મોક્ષનું સુખ (દરસાવૈ) દેખાડે છે.

ભાવાર્થ :- પોતપોતાની સ્થિતિ પૂર્ણ થતાં કર્મોનું ખરી જવું તો દરેક સમયે અજ્ઞાનીને પણ થાય છે. તે કાંઈ શુદ્ધિનું કારણ થતું નથી. પરંતુ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર અને આત્માના શુદ્ધ પ્રતપન વડે જે કર્મો ખરી જાય છે. તે પ્રમાણે શુદ્ધિની વૃદ્ધિ થતાં થતાં સંપૂર્ણ નિર્જરા થાય છે, ત્યારે જીવ શિવસુખ (સુખની પૂર્ણતારૂપ મોક્ષ) પામે છે. એમ જાણતો સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ સ્વદ્રવ્યના આલંબન વડે જે શુદ્ધિની વૃદ્ધિ કરે છે તે નિર્જરા ભાવના છે.

‘નિજ કાલ પાય વિધિ ઝરના, તાસોં નિજ કાજ ન સરના;’ (એક મુમુક્ષુ) બોલતે થે ના ? ‘નિજ કાર્ય ન સરના.’ એ..ઈ...! તેરાપંથ મેં આતા હૈ ના ? સ્થાનકવાસી મેં તેરાપંથી હૈ ના ? વહ કહતે હેં, મિથ્યાદષ્ટિ મેં કુછ ભી કરે તો ‘નિજ કાજ ન સરના’. યહાં ‘નિજ કાજ ન સરના’ (આયા હૈ).

નિજ કાલ પાય વિધિ ઝરના, તાસોં નિજ કાજ ન સરના;

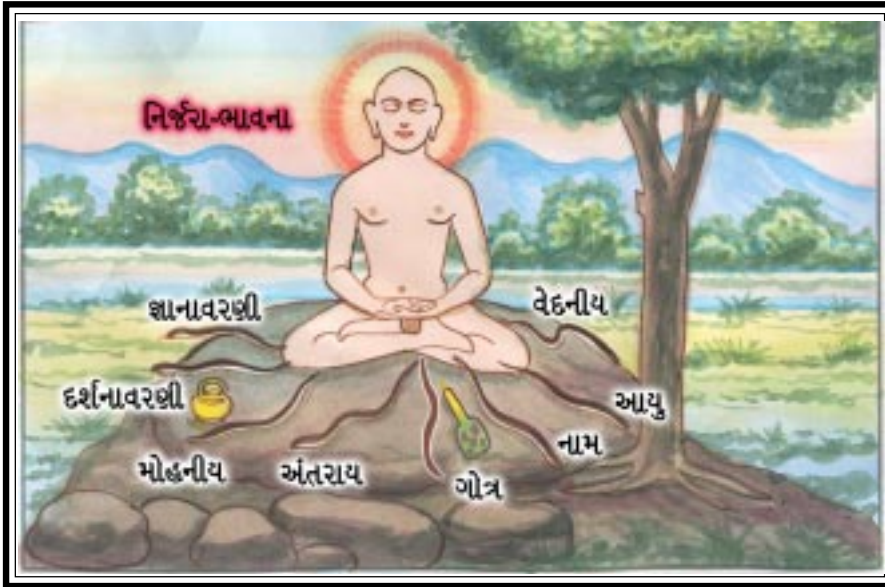
તપ કરિ જો કર્મ ખિપાવૈ, સોઈ શિવસુખ દરસાવૈ. ૧૧.

ઉસકા શબ્દાર્થ દેખો ! ‘નિજ કાલ પાય’ અપની-અપની કર્મ કી સ્થિતિ પાકર, જો ‘પૂર્ણ હોને પર કર્મ ખિર જાતે હેં ઉસસે જીવ કા ધર્મરૂપી કાર્ય નહીં હોતા;...’ ક્યા કહતે હેં ? ક્યા કહતે હેં ? જો કોઈ અપના પૂર્વ કર્મ બાંધા થા, ઉસ બંધે હુએ કા પાક આયા, વહ પાક આકર ખિર જાતા હૈ. સમજ મેં આયા ? સવિપાક. સવિપાક નિર્જરા કહતે હેં. ક્યા કહા ? પૂર્વ કા જો કર્મબંધ પડા હૈ, ઉદય આકર પાક આયા વહ ખિર જાતે હેં. દેખો ! ઉસમેં લિખા હૈ. દેખો ! પકકર ખિર જાતા હૈ ના ? ઐસા અંદર મેં લિખા હૈ. પૂર્વ કા કર્મ આયા વહ ખિર જાયે, વહ તો ઉસકા પાક આયા ઔર ખિર જાતા હૈ. ઉસમેં આત્મા કા કોઈ કાર્ય સિદ્ધ હોતા નહીં. ઉસમેં

અપના કુછ લાભ નહીં હે. ઉસમેં અપના કાર્ય નહીં હોતા. ઉસમેં ક્યા કાર્ય હો ? પૂર્વ કા કર્મ ઉદય મેં આતા હે વહ ખિર જાતા હે. વહ તો પ્રત્યેક પ્રાણી કો હે. નિગોદ કો ભી હે. એકેન્દ્રિય સે લેકર મિથ્યાદષ્ટિ આદિ સબ કો પૂર્વ કા કર્મ આતા હે વહ ખિર જાતા હે, ઉસમેં ક્યા ? આત્મા કા કાર્ય સિદ્ધ નહીં હોતા.

‘કિન્તુ (જો નિર્જરા) (તપ કરિ કર્મ ખિપાવે)...’ તપ કી વ્યાખ્યા-સ્વરૂપ કા આનંદ અવલંબન લેકર ઇચ્છા કી ઉત્પત્તિ ન હો ઉસકા નામ તપ (હે). યહાં તપ નામ ‘પ્રતપન ઇતિ તપઃ’ ભગવાનઆત્મા અપની શુદ્ધ દષ્ટિ લગાઈ હે, બાદ મેં વિશેષ શુદ્ધતા મેં એકાકાર હોના, અતીન્દ્રિય આનંદ કા પર્યાય મેં ઓપ આના (શોભાયમાન દશા કા હોના), પ્રતપન ઇતિ, આત્મા ઉગ્ર નિર્મલ પર્યાય સે શોભિત હો ઉસકા નામ ભગવાન યથાર્થ તપ કહતે હેં. નીચે આયેગા. દેખો ! સમજ મેં આયા ? ‘પ્રતપન

ઇતિ તપ’

એસા હે. હે

ના ? ‘શુદ્ધ

પ્રતપન

દ્વારા કર્મ

ખિર જાતે

હેં..’ દેખો !

અં દ ર

લિખા હે.

ભાવાર્થ મેં

લિખા હે.

‘આત્મા કે

શુદ્ધ

પ્રતપન દ્વારા જો કર્મ ખિર જાતે હેં..’ ભાવાર્થ મેં લિખા હે. ચોથી પંક્તિ. ઔર શબ્દાર્થ મેં યહાં હે, દેખો ! ‘આત્મા કે શુદ્ધ પ્રતપન દ્વારા..’ અકેલા પ્રતપન નહીં, કાયકલેશ આદિ નહીં. શુદ્ધ પ્રતપન. ભગવાનઆત્મા અનાકૂલ આનંદ કી જો દષ્ટિ હુઈ હે ઉસમેં

ઉગ્રતા સે લીન હોકર, પ્રયત્ન-વિશેષરૂપ સે પુરુષાર્થ કી જાગૃતિ સ્વભાવ કી ઓર હુઈ હૈ, ઉસકા નામ તપસ્યા કહને મેં આતા હૈ. સમજ મેં આયા ? બાહર કે જો ૧૨ પ્રકાર હૈં વહ તો શુભભાવ હૈં. વહ તો અનંતબાર ક્રિયા, ઉસમેં ક્યા હૈ ? વહ તો પૂર્વ કા બંધ પડા હૈ વહ કર્મ ખપતે હૈં.

દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કે બાદ તપ લેતે હૈં ના ? પહલે સંવર મેં લિયા કિ, દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર હુઆ તો રોકા. અબ તપ (લેતે હૈં). તપ કા અર્થ ક્યા ? જો શુદ્ધતા હૈ ઉસમેં ઉગ્રતા (સે) અંતર મેં શુદ્ધતા બઢી. જૈસે સોને મેં-સુવર્ણ મેં ગેરુ લગાકર, ગેરુ હોતા હૈ ના ? ગેરુ, લાલ ગેરુ. સોને પર ગેરુ લગતા હૈ તો સોના શોભતા હૈ, ઓપતા હૈ, શોભતા હૈ, પ્રદીપ્ત હોતા હૈ, ચકચકાટ હોતા હૈ. સોને પર ગેરુ લગાને સે. ઐસે ભગવાનઆત્મા અપને શુદ્ધ (સ્વરૂપ મેં) ચિત્ત દિયા થા ઉસમેં વિશેષ એકાગ્રતારૂપી ગેરુ લગાયા. વિશેષ શુદ્ધતા મેં આનંદ, અતીન્દ્રિય આનંદ કા પ્રતપન અંદર હુઆ વહ આત્મા કી પર્યાય મેં મહા ઉગ્ર શોભાયમાન દશા હુઈ ઉસકો તપ કહતે હૈં. વહ નિર્જરા કા કારણ હૈ. આહા..હા..!

ચારિત્ર સે ભી તપ કી વિશેષ વ્યાખ્યા હૈ કિ નહીં ? ચારિત્ર હૈ સ્વરૂપ મેં લીનતા. દર્શન મેં પ્રતીતિ, જ્ઞાન મેં સ્વજ્ઞેય કા ભાન, ચારિત્ર મેં લીનતા. તપ મેં ભી ઉસકી વિશેષ ઉગ્રતા કા નામ તપ હૈ. સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- ‘મહાવીર’ ભગવાન ને ઐસા તપ ક્રિયા થા.

ઉત્તર :- ઐસા તપ ક્રિયા થા. છ મહિને ઐસા ક્રિયા થા, ઐસા નહીં. ઐસા તપ ભગવાન ને અંદર ક્રિયા થા. અંદર મેં ધ્યાનાગ્નિ લગાઈ, ઐસી અગ્નિ પ્રજ્વલિત (કી), આનંદ કો પ્રજ્વલિત કરકે અતીન્દ્રિય આનંદ કા સ્વાદ મેં ઉગ્ર અનુભવ કરતે થે ઉસકા નામ તપ હૈ. તબ ઇચ્છા કી ઉત્પત્તિ નહીં હોતી થી. અતીન્દ્રિય આનંદ કે સ્વાદ કે અનુભવ મેં (ઇચ્છા નહીં હોતી થી). સમજ મેં આયા ? લોગ કહતે હૈં કિ, બાહર સે આહાર નહીં લિયા, આહાર નહીં ખાયા વહ તપ હૈ. ઐસા તો અનંતબાર ક્રિયા, ઉસમેં (ક્યા) આયા ? વહ તો બાહર કી ચીજ હૈ. પરમાણુ કા આના ઔર જાના વહ તો ઉસકે કારણ સે હૈ. ઇચ્છા કદાચિત્ મંદ હુઈ હો તો વહ પુણ્ય હૈ.

મુમુક્ષુ :- હજારો બાર જાતા હૈ તો ભી કુછ નહીં હોતા.

ઉત્તર :- ધર્મ એક ક્ષણ મેં હોતા હૈ. આયા ના ? ‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબાર ઝિવક ઉપજાયો.’ પહલે આયા ના ? ‘મુનિવ્રત ધાર અનંતબાર ઝિવક ઉપયાજો, પૈ આત્મજ્ઞાન બિન લેશ સુખ ન પાયો.’ આત્મજ્ઞાન, ત્રિગુપ્તિ મેં અંદર રુક ગયા. મન સે, વાણી સે, દેહ સે રુકકર અંદર મેં સ્થિર હો ગયા (ઉસમેં) એક ક્ષણ મેં જો શુદ્ધતા પ્રગટ હોતી હૈ (ઔર) કર્મ કા નાશ કરતે હૈં. આહા..હા..! અભી આત્મા કી કીમત નહીં ઇસલિયે યે નહીં ખાના, નહીં પીના વહ તપ, ઔર ઉસ તપ સે ધર્મ હોગા (ઐસા માનતે હૈં).

મુમુક્ષુ :- આસાન પડતા હૈ.

ઉત્તર :- આસાન ક્યા ? રાગ આસાન હોતા હૈ.

યહાં તો કહતે હૈં, ‘આત્મા કે શુદ્ધ પ્રતપન દ્વારા કર્મો કા નાશ કરતી હૈ (વહ અકામ અથવા સકામ નિર્જરા હૈ).’ અવિપાક નિર્જરા. અપને પુરુષાર્થ (સે) અનુભવ કરકે આનંદ કા અનુભવ કરકે જો કર્મ ખિર જાતે હૈં, ઉસકો અકામ નિર્જરા ન કરકે સકામ નિર્જરા હૈ. ઔર સવિપાક નહીં પરંતુ વહ અવિપાક હૈ.

‘યહ મોક્ષ કા સુખ દિખલાતી હૈ.’ દેખો ! સંવર મેં ભી લિયા. ‘સંવર લહિ સુખ અવલોકે.’ યહાં ‘શિવસુખ દરસાવૈ.’ (ઐસા કહા). નિર્જરા કરતે.. કરતે.. કરતે.. કરતે આનંદ કી શુદ્ધતા બઢ જાયે, અતીન્દ્રિય આનંદ કરતે.. કરતે પૂર્ણ આનંદ હો જાયે ઉસકા નામ મોક્ષ (હૈ). આહા..હા..! નિર્જરા મેં સુખ હૈ, દુઃખ નહીં, આનંદ હૈ. ઉપવાસ કરને સે કષ્ટ દિખતા હૈ વહ તો આર્તધ્યાન હૈ.

અંતર મેં આત્મા કે અતીન્દ્રિય આનંદ કે સ્વાદ મેં જિસકો માલૂમ નહીં કિ ઇચ્છા ઉત્પન્ન હોતા હૈ કિ નહીં, ઐસે આનંદ મેં લીન, અતીન્દ્રિય મેં લીન હો જાના ઉસકા નામ તપ હૈ. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ? બાકી તો લંઘન હૈ. ‘ટોડરમલજી’ મેં આયા ના ? નિર્જરા કરતે-કરતે શિવસુખ કો દિખલાતી હૈ. વર્તમાન મેં ભી નિર્જરા સુખ કો દર્શાતી હૈ. નિર્જરા મેં ભી, જબ સંવર મેં સુખ કા ભાન હૈ તો નિર્જરા મેં ભી સુખ કી વિશેષ વૃદ્ધિ કા ભાન હૈ. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ? જબ સંવર

મેં સુખ કા સાક્ષાત્કાર હોતા હૈ, તો નિર્જરા મેં વિશેષ શાંતિ કા, આનંદ કા સાક્ષાત્કાર હોતા હૈ, ઐસા કહતે હૈં. નિર્જરા ઐસી નહીં હૈ કિ... લેકિન તુજે આનંદ વૃદ્ધિ હુઈ કિ નહીં ? અતીન્દ્રિય આનંદ કી વૃદ્ધિ હોના વહ નિર્જરા હૈ. શુદ્ધઉપયોગ કો નિર્જરા કહા હૈ. સમજ મેં આયા ?

(યહાં) કહતે હૈં, મોક્ષ કા સુખ દર્શાવે. (સંવર મેં) અવલોકે, યહાં અધિક દિખાતે હૈં. સંવર મેં જિતના સુખ હૈ ઉસસે નિર્જરા મેં વિશેષ આનંદ હૈ. ઉસકા નામ નિર્જરા કહતે હૈં. ઐસી ભાવના સમ્યગ્દષ્ટિ યથાર્થપને ભાતે હૈં. (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

